

Asia: VN/28937/2021

Työryhmän mietintö pienten riita-asioiden menettelystä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Pohjois-Karjalan käräjäoikeus kiittää mahdollisuudesta lausua työryhmän mietinnöstä.

Käräjäoikeus pitää myönteisenä, että lainsäädännön avulla pyritään madaltamaan prosessikynnystä. Ehdotukseen liittyy kuitenkin useita vaaranpaikkoja, jotka tulisi ottaa jatkovalmistelussa huomioon.

Ehdotus perustuu keskeisesti siihen, että asianosaiset ajaisivat itse asiaansa. Ajatus vaikuttaa suunnitelluista prosessisäännöksistä huolimatta epärealistiselta. Maallikkoasianosaiset haluavat riitaansa pääsääntöisesti aineellisen ratkaisun. Heillä ei ole yleensä osaamista prosessisäännöksistä, eivätkä he usein ymmärrä prosessisäännösten merkitystä. Tähän nähden, siitakin huolimatta, että tulevaisuudessa asiat tulisi laittaa vireille ohjatun portaalin kautta, on epäiltävissä, että maallikoiden asiat ovat jatkossakin sotkuisia ja että niiden ratkaiseminen lisääntyneiden prosessisäännösten nojalla, ei tapahdu sen sujuvammin kuin nytkään. Tämä ilmiö on ollut selkeästi havaittavissa riitaisten summaaristen osalta. Maallikoiden hoitaessa asiaa, juttujen hoitaminen on usein työlästä käräjäoikeuden kehotuksista ja ohjauksista huolimatta, koska usein maallikot eivät ymmärrä, mitä heidän pitäisi tehdä. Tätä ongelmaa ei saada aina korjatuksi edes suullisissa istunnoissa, vaikka prosessinjohtoa harjoitettaisiin.

Aineellisesti oikeaan ratkaisuun päätyminen ei välttämättä vaadi kaikissa tapauksissa asian käsittelyä suullisissa istunnoissa. Tähän nähden on valitettavaa, ettei työryhmä ole nähnyt mahdolliseksi kirjallisen menettelyn käyttöalan laajentamista. Nykyistä kirjallista menettelyä koskeva OK 5:27a säännöstä tulkitaan usein varsin ahtaasti korkeimman oikeuden KKO 2017:77 ratkaisun perusteella. Mikäli säädettäisiin mahdollisuudesta tutkia ja ratkaista asia kirjallisessa menettelyssä nykyistä laajemmin, mahdollistaisi se asianosaisten pääsyn oikeuksiinsa, jotka muuten saattaisivat jäädä saavuttamatta sen vuoksi, ettei asianosainen halua tai uskalla tulla oikeuteen esittämään asiaansa. Riitautuneissa summaarisissa saatetaan melko useinkin esittää sellaisia väitteitä, joilla voisi olla ainakin osaksi menestymisen mahdollisuuksia. Kun tällainen juttu siirretään istuntoon, vastaaja usein

jättää saapumatta istuntoon, jonka jälkeen asia ratkaistaan yksipuolisella tuomiolla, jolloin aineellinen totuus voi jäädä toteutumatta. Kaikkia asioita ei luonnollisestikaan pidä ratkaista kirjallisessa menettelyssä. Näissä pitää toimittaa pääkäsittely, mutta ne eivät välttämättä täytä muita menettelyn edellytyksiä.

Ehdotuksen on tarkoitettu sovellettavaksi huoneenvuokra-asioihin. Huoneenvuokra-asiat ovat usein hyvin riitaisia, joissa todistelua voi olla erilaisten riitakysymysten vuoksi hankala evätä. Näitä asioita ei luonnollisestikaan voi eikä pidä ratkaista kirjallisessa menettelyssä. Toisaalta osa asioista koskee vain yksittäisiä ja osin pieniä kysymyksiä, joidenka ratkaisemiseen kirjallinen menettely sopisi varsin hyvin.

Uuden menettelyn säätäminen ja sen soveltamisalan rajaaminen avaavat myös riskin siitä, että jatkossa riidellään oikeasta menettelystä muutoksenhakuvaiheessa aineellisen riidan selvittelyn sijaan. Tämä ei liene tarkoituksena. Ylipäättään menettelyn pitäisi olla sellainen, ettei juttuja ainakaan palauteta käräjäoikeuteen uudelleen käsiteltäväksi väärän menettelytavan vuoksi.

Mahdollisuus menettelyn muuttumiseen kesken prosessin on myös ennakoitavuuden kannalta ongelmallinen. Lisäksi se saattaa johtaa siihen, että avustajat ryhtyvät monimutkaistamaan asiaa ja nimeämään laajempaa todistelua, jotta prosessilaji saataisiin siirrettyä prosessiin, jossa ei rajoiteta oikeudenkäyntikulujen määrää.

Jos käräjäoikeuteen säädetään menettely, jota ei sovelleta ylemmissä oikeusasteissa, se voi johtaa siihen, ettei muutoksenhaun kohteena ole enää sama asia kuin käräjäoikeudessa, mikä on osaltaan vaarantamassa erityisesti maallikkoasianosaisten oikeusturvaa. Myös ehdotus siitä, että käräjäoikeus voi ottaa huomioon kaiken asiassa esitetyn ja yhdistettynä kevyemmin perusteluun tuomioon aiheuttaa vaaran siitä, että oikeudenkäynti siirtyy hovioikeuteen avustajien välityksellä, jonka jälkeen ei ole enää kysymys muutoksenhakemisesta vaan uudesta oikeudenkäynnistä, johon ei pääsääntöisesti ole edes mahdollista hakea muutosta.

Ajatus siitä, että asianosaiset osaisivat ja tyytyisivät ajamaan itse asiaansa, on epätodennäköistä. Tämän vuoksi käräjäoikeus pitää ongelmallisena avustajien kelpoisuusedellytysten keventämistä kuten useat muutkin lausunnonantajat.

Käräjäoikeus on muiden lausunnonantajien kanssa saa mieltä siitä, että ehdotetut kulukatot ovat liian matalia. Niitä pitäisi ainakin korottaa. Avustajan käyttämistä ei pitäisi ainakaan kokonaan rajata pois. Sen sijaan pienriitamenettelyssä hyväksyttävästä vastapuolen korvattavaksi tulevasta tuntipalkkiosta ja kohtuullisesta tuntimäärästä voitaisiin säätää. Menettelyä ei myöskään pitäisi rajata oikeusavun ulkopuolelle.

Ehdotuksella pyritään tehostamaan prosessia erilaisilla prosessisäännöksillä. Sen lisäksi, että tällaisten säännösten hallitseminen on erityisesti maallikoille vaikeaa, niiden soveltaminen kuitenkin vaatii perustellun päätöksen, mikä ei ole omiaan tehostamaan prosessia.

Käräjäoikeus viittaa Helsingin käräjäoikeuden lausuntoon siltä osin kuin sinä katsotaan, että nykyisessä lainsäädännössä on jo varsin monia säännöksiä, jotka vastaavat pitkälti ehdotettuja säännöksiä. Tähän nähden uuden prosessilajin säätämistä ei voida pitää tarkoituksenmukaisena.

Helsingin käräjäoikeuden esiin nostama huoli tuomarin roolista, uusien tuomareiden ja käräjänotaareiden osaamiseen liittyvistä haasteista on otettava vakavasti mahdollisessa asian jatkovalmistelussa, vaikka tuomarille kuuluu nykyisenkin lainsäädännön mukaan prosessinjohtovelvollisuus (OK 5:19 ja 21).

Mikäli tuomareiden roolia halutaan kasvattaa, se tulee ottaa asianmukaisesti huomioon myös resurssoinnissa.

Helsingin käräjäoikeuden näkemykseen tuomion julistamisesta ja yhteenvedon laatimisesta on niin ikään helppo yhtyä, koska tuomio pitää kuitenkin laatia kirjalliseen muotoon, jonka pohjana on yhteenvedo. Ihan yksinkertaisimmissa asioissa yhteenvedon voisi laatia kevyemminkin, tosin sekin on mahdollista nykyisinkin, esimerkiksi suullisesti.

Käräjäoikeus toivoo, että jatkovalmistelussa perehdytään huolellisesti lausuntopalautteeseen ja että niissä esitetyt huomiot huomioidaan mahdollisessa jatkovalmistelussa.

Siiki Marika
Pohjois-Karjalan käräjäoikeus